

Mötesanteckningar för Libris Utvecklingsråd

Mötesdatum och tid: 9 oktober, klockan 9-12
Plats: Zoom
Närvarande: Oskar Laurin (ordförande), Jenny Fälth Ling, Daniel Forsman, Sara Kjellberg, Linda Vidlund, Carina Bergman, Stefan Andersson, Karin Albinsson, Miriam Björkhem (adjungerad), Tuija Drake, Johanna Berglind, David Södergren Medin

Anmält förhinder/Ej närvarande: Olof Berge Kleber

§ 1. Mötet öppnas och presentationsrunda

Gruppen presenterar sig för varandra. Nya deltagare är Miriam Björkhem (adjungerad) chef för enheten för Metadata och Nationalbiografen på KB samt Tuija Drake, vikarierande produktledare för Libris.

§ 2. Framtidens post- och kompetensförsörjning för Librisbiblioteken

KB vill diskutera framtidens postförsörjning och kompetensförsörjningsfrågor för Libriskollektivet. Detta är inte en fråga KB ”tänkt klart” kring utan önskan är en öppen dialog med utvecklingsrådet. Fokus i diskussionen ligger på Libriskatalogen som en teknisk infrastruktur för metadatahantering och en nationell katalog.

Libriskatalogen ger en samlad tillgång till metadata och effektiviserar arbetsprocesser. Katalogens innehåll stöttar också allmänhetens informationsinhämtning och är ett stöd för det demokratiska samhället. På så sätt knyter den an till KB:s strategiska mål från den nationella biblioteksstrategin. Först och främst är katalogen ett arbetsverktyg som skall fungera varje dag, inte att skapa ett perfekt arkiv över metadata.

När det gäller metadata har det skett ett paradigmskifte. Den manuella katalogiseringen har minskat alltmer, mycket på grund av alltmer utvecklade automatiserade processer. I Libris är den manuella katalogiseringen idag en mindre del jämfört med de automatiska postflödena. Vi ser också en rörelse från katalogisering mot ”catalinking”, där det snarare handlar om att länka samman olika dataelement. Mycket av metadataproduktionen har centraliserats: ett exempel är Svenska ämnesord, där termerna fastställs av KB och sedan återanvänds i hela Libriskollektivet.

Frågan om postförsörjning är en central utvecklingsfråga och utgångspunkten är att

Libris har gått igenom en stor utveckling sedan 2011. Då fick KB sitt utökade uppdrag och allt fler folkbibliotek gick med i kollektivet. Först i och med det bredare uppdraget blev Libris på allvar en nationell katalog, som innehåller bestånd från majoriteten av de offentligt finansierade biblioteken i Sverige.

Även förutsättningarna för arbetet har förändrats. Förr fanns ofta flera katalogisatorer på varje Librisbibliotek. Både dessa och deras samlingar var också mer homogena. Idag är det totalt sett färre bibliotek som primärkatalogiserar (gör poster från grunden). Statistik visar också att stora bibliotek katalogiserar mer än små. Det ser likadant ut för folk- och forskningsbibliotek.

Diskussion kring postförsörjning och framtida kompetensutvecklingsbehov i två grupper

Grupp 1. (Daniel Forsman, Sara Kjellberg, Linda Vidlund, Carina Bergman, Miriam Björkhem, David Södergren Medin)

- Utifrån ett effektiviseringsperspektiv är en decentraliserad metadataproduktion inte det bästa alternativet.
- Librissamarbetet syftar till att återanvända data.
- Specialbiblioteken bidrar med metadata som annars inte skulle komma in i Libris (unika samlingar). De har ofta även breda internationella samarbeten. För dem blir Librispraxis ett trubbigt verktyg.
- I ett framtida perspektiv så kanske deltagare i Libriskollektivet kan ha andra ansvarsområden än primärkatalogisering, de kan t.ex. bistå med ämneskunskap (ämnesbeskrivning), användningsanpassad uppställning, tjänster för läsfrämjande osv.
- Ge större förutsättningar till de stora biblioteken som bidrar mest eller förhandla fram en ändring hos de som katalogiserar mindre.
- Bättre att ändra avtal mellan bibliotek och KB och vara tydliga i stället för att låta det finnas frågetecken kring vilket ansvar ett Librisbibliotek har.
- Folkbiblioteken jobbar mycket med utbrytningar och läslistor, vilket det inte finns maskinellt metadatatöd för. Tidigare fick man service från Bibliotekstjänst och vissa folkbibliotek upplever att kvaliteten försämrats. Biblioteken får acceptera läget eller hitta andra sätt att göra det på.
- Biblioteken kan behöva en morot för att börja återanvända data, ett mervärde behöver skapas och det är något som kollektivet behöver göra tillsammans. Ju mer konkret man kan bli med tillämpningar av samarbeten och nätverkande, ju bättre. Fokus på vad data ska användas till och inte på katalogiseringen i sig.

Grupp 2. (Oskar Laurin, Jenny Fälth Ling, Stefan Andersson, Karin Albinsson, Tuija Drake, Johanna Berglind)

Många arbetar med katalogisering på Malmö UB, men inte lika mycket med primärkatalogisering som tidigare. Inom universitets- och högskolesektorn behövs det dock kompetens i primärkatalogisering på alla ställen eftersom alla har eget material som ex. avhandlingar man behöver primärkatalogisera.

På Uppsala UB primärkatalogiseras mycket. Att de gör så pass mycket beror på att de har stora samlingar som inte finns någon annanstans och att de digitiserar mycket. De har stort behov av underhåll av kunskap eftersom praxis, regler och format ändras.

Ale kommun ingår i ett bibliotekssamarbete med 6 andra kommuner. Inom samarbetet finns en kataloggrupp som kan hjälpa till, men man vill ha någon som har kunskap i alla kommuner. Samarbetet fungerar bra. De primärkatalogiserar inte så mycket och då handlar det om lokalt material.

MTM primärkatalogiserar inte så stor del, kanske runt 10 % av det man katalogiserar. Största delen som görs utgår ifrån poster av den tryckta resursen. Man upplever det svårt att hänga med eftersom det är många regler att hålla sig uppdaterad kring. På MTM har man börjat titta på hur och om AI kan vara behjälplig med de sammanfattningar man gör till böckerna.

Några tankar som kom upp att ta med inför fortsatt arbete och diskussioner

- Om man inte kräver att ett bibliotek ska ha kompetens i primärkatalogisering kunde överenskommelser skrivas om. Man bör dock inte förbjuda folk att göra mer än de måste om de kan och vill. Det behövs viss kompetens även för enklare katalogisering.
- Det får inte bli fördröjningar om man har en bok som man inte kan primärkatalogisera. Det behöver finnas kompetens lokalt att skapa poster på en enklare nivå så att materialet blir sökbar och tillgängligt. Ett enklare verktyg/katalogiseringsflöde för att skapa enklare nivåer av poster vore bra. Huvudsaken för biblioteken är att få information tillbaka från Libris.
- Alla UH-bibliotek gör någon primärkatalogisering (om man tittar på år 2022), medan många folkbiblioteket inte alls syns i den statistiken.
- Retrokatalogisering i form av ex. projekt kräver primärkatalogiseringskompetens. Ex. så finns inte så mycket innan 1960 i Libris idag.
- För de flesta folkbibliotek som anslutit till kollektivet har ingen retroaktiv inläsning gjorts. Libris innehåller alltså endast bestånduppgifter för sådant som tillkommit sedan biblioteket anslöt till kollektivet.

Samling och diskussion storgrupp

- För ett akademiskt bibliotek är det primära användningsbehovet av Libris att man vill ha tillbaka data till sitt lokala system, det är inte ett perspektiv som tillräckligt uppmärksammat från KB:s sida.

- Förutom att MTM fört egna diskussioner hur man kan använda sig av AI har man haft möten med KB-labb. KB-labb har hittills huvudsakligen arbetat med språkmodeller men har nu fått resurser även för verksamhetsutveckling.
- Biblioteken använder idag olika tjänster och hanterar digitalt material på olika sätt. En önskan finns att kunna samsöka exempelvis fritt digitalt material från Alvin och litteraturbanken.
- Intressant att se vad det är för kompetens som behövs ifall folkbiblioteken kommer att katalogisera mindre. Förmodligen kunskap om/stöd i automatiska flöden mellan Libris och de lokala systemen.
- Även framåt kommer det att finnas behov av mer avancerade utbildningar för de som primärkatalogiserar mycket.
- KB behöver vara transparenta och förankra förändringar samt använda resurser på bästa sätt gällande kompetens- och utbildningsinsatser. Diskussioner fortsätter under vårens möte då även KB hunnit längre i sitt interna arbete med dessa frågor.

§ 3. Info om Librisutveckling

KB har lagt ner mycket tid på att arbeta med infrastruktur, ex. uppdatering av sökmotorn i Libris XL och ramverk för gränssnitt i Libris katalogiseringsverktyg. Detta arbete syns inte alltid utåt, men är nödvändigt för att tjänsterna ska fungera stabilt. Arbete pågår med en produktionssättning av katalogisering med länkade verk, i början kommer man att kunna använda det på skönlitteratur på svenska.

Två andra nyheter är en ersättning av CXZ-funktionen med en automatiserad notis om ändringar som påverkar bibliotek som har bestånd på resursen, samt ett verktyg för massändringar som underlättar för registervård. Näste release är planerad till den 29 november. Framåt är det tänkt att utöka katalogisering med länkade verk med flera materialtyper, till exempel skönlitteratur på engelska och seriella resurser. Att utöka importer i KBV (KB vokabulär) ska förbättra och minska förlorandet av data vid konvertering av MARC 21.

Testning

Idag arbetar utvecklare, verksamhetspecialister, katalogisatörer, och intressenter som MTM med KBs tester. Regressionstester utförs både internt och externt vid varje release. Flera automatiserade tester sker. KB hade en längre testperiod inför släppet av automatiserad romanisering som fungerade mycket bra. KB ser över sina miljöer för tester, vi har behov av flera olika miljöer för testning, men med fler miljöer ökar även behovet att förvalta dem.

Ersättare för Libris webbsök

Under våren 2023 gjordes en förstudie som avslutades sista juni. Man undersökte användarbehov genom bland annat en enkät som besvarades av 1400 personer, varav 60 % från biblioteksvärlden.

En POC togs fram med grundläggande beståndsinformation och lånestatus. Man undersökte även förutsättningar för att bygga en ny söktjänst baserad på Libris XL:s infrastruktur. En ny söktjänst kommer kunna ha en omedelbar koppling mellan katalogiseringsverktyget och sökgränssnittet. Mycket är vunnet om vi minskar beroenden av MARC 21 och kan gå mot länkade data. Förutsättningar för integrering av Libris fjärrlån och användningen av Libris som lokal OPAC (LOPAC) undersöktes och ska fungera. Den nya tjänsten ska kunna hantera material med länkade och lokala verk. Libris-sök API ska kunna användas men kommer att behöva förbättras.

Förmodligen kommer en ny söktjänst lanseras som en Beta-tjänst som kommer att finnas parallellt med nuvarande webbsök. När avveckling av webbsök sker kommer det att ske i dialog med de bibliotek som är beroende av dess infrastruktur.

Utbildningar

Under hösten anordnar KB en distansutbildning i Libris och katalogisering med samma upplägg som i våras med ca 120 deltagare. KB kommer fortsätta att se över upplägg och innehåll allteftersom.

§ 4. Möten med Libris Utvecklingsråd 2024

Rådet enas om att ha två möten under våren, ett i mars och ett i juni, inbjudan till marsmötet skickas ut inom kort.

Vid protokollet

David Södergren Medin, Libriskoordinator

Justeras av

Oskar Laurin Enhetschef Bibliotekssamverkan

Protokollet har signerats elektroniskt och saknar därför namnunderskrifter.